

Finanšu sektors – ģeopolitisko notikumu ķīlnieks

Mg.iur. Ļubova Švecova

III International Economic Forum

“BUSINESS SUPPORT:

Critical Points, Science-Based Solutions & International Cooperation”

Rīga, 2019.gads 31.oktobrī

Kapitāla nomaīņa

Latvijas finanšu (banku) sistēmā notiek kapitāla nomaīņa – vietējo un Skandināvu kapitālu nomaina ASV investori, ko pierāda notikušie darījumi ar attiecīgi Citadele un Luminor. Šajā sakarā būtiskākie jautājumi ir: vai tendence, ka ASV kapitāls Latvijas finanšu (ne tikai banku), turpināsies un vai ASV ieguldījumu fondi (Ripplewood un Blackstone) Latvijas banku kapitālā paliks vai tomēr ir runa par kapitāla konsolidāciju vai tālāku pārdošanu globālajiem tiešajiem banku sektora dalībniekiem? Diemžēl šajā sakarā ir jāatzīst viens emocionāli ļoti nepatīkams fakts: Latvijā ir tikai dažas bankas, kurās noteicošais būtu vietējais kapitāls.

Ko tas nozīmē? Tas nozīmē, ka arī ārvalstu spēlētāji vēlas un paši uzskata, ka ir morāli tiesīgi prasīt tādu finanšu sektora regulējumu, kas atbilst viņu nostādnēm un pieejai. Līdz ar to ir saprotams un ir loģiski, ka jaunie vadošie tirgus dalībnieki ietekmēs jaunās FKTK un Latvijas Bankas vadības izvēli.

Runājot par Skandināvu kapitālu Latvijas finanšu sektorā, jāpiemin ir tas, ka Svenska Handelsbanken un Danske Bank pametīs Baltijas tirgu. Lai gan ne viena no šīm bankām nebija tirgus dalībnieks ar būtisku klātbūtni, tomēr fakts, ka Skandināvu banku kapitāls pamet Baltiju, ir ļoti būtisks.

Finanšu izlūkošanas dienests

Otra būtiska lieta, kas, tikai iespējams, var būt saistīta ar augstāk minēto, ir pastāvīgi uzturētais diskurss (publiskās saziņas tēma) par Latvijā (un ne tikai Latvijā, bet visās Baltijas valstīs) strādājošo banku iespējamo iesaisti noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanā, terorisma finansēšanā un proliferācijā, vienkārši sakot – naudas atmazgāšanā. FKTK regulāri un pastāvīgi piemēroja soda naudas Latvijas bankām nevis par naudas atmazgāšanu, kas ir krimināli sodāma, bet, un šis ir ļoti svarīgi, nepietiekošu iekšējo pārbaudes procedūru ievērošanu naudas atmazgāšanas sakarā.

Savukārt tiešā veidā ar naudas atmazgāšanas novēršanu un materiālu nosūtīšanu kriminālprocesu uzsākšanai, strādā Finanšu izlūkošanas dienests (iepriekš -Noziedzīgi iegūtu līdzekļu novēršanas dienests). Cik efektīvs ir šis darbs – KD 2017.gadā saņēma aptuveni 17 000 ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem no bankām, 2018.gadā – vairāk kā 40 000. No tā var secināt, ka pašas bankas ļoti uzmanīgi pārbauda un pilda likumā noteikto pienākumu ziņot par šādiem darījumiem, un šī tendence tikai pieauga un nostiprinājās. Tai pat laikā, vai ir zināmi precīzi dati, cik kriminālprocesi ir ierosināti un cik tiesas spriedumi ir stājušies spēkā? Jā, 2018.gada 1.jūnijā amatā stājās jaunā dienesta vadītāja, kuras misija bija mainīt šo “lietu kārtību” jeb Status quo. Izlūkošanas dienestam nepieciešams aktīvi demonstrētu gatavību uzlabot banku ziņojumu apstrādes metodoloģiju, to pārbaudi un turpmāko procesuālo darbību uzsākšanu. Protams, ka tas prasa ciešu sadarbību ar citām institūcijām – gan FKTK, gan Valsts ieņēmumu dienestu, gan IeM Valsts policiju un prokuratūru. Visticamāk, ka pieprasījums KD pēc reāliem darba rezultātiem pieaugs, kas var ļoti būtiski motivēt pašu KD beidzot piedāvāt reālus risinājumus.

Novēršanas un apkarošanas pieejas

Izlūkošanas dienests uzliek pašām bankām par pienākumu veikt aizdomīgo ziņojumu pārbaudi. Tas savukārt nozīmē ļoti būtiski bankas personāla, IT un vēl citu resursu iesaisti šajā procesā par pašas bankas līdzekļiem. Tas savukārt neizbēgami sadārdzina banku sniegtos pakalpojumus. Lai gan pēc loģikas pienākums pārbaudīt šos aizdomīgos ziņojumus piekrīt pašam Izlūkošanas dienestam un kas ir jāveic ar šīs iestādes rīcībā esošajiem resursiem. Te gan ir jāpiemin ir otra ļoti būtiska tendence – ne tikai Latvija, bet Eiropā un visā pasaulē pastiprināsies t.s. AML (anti-money laundering jeb pret-naudas atmazgāšanas) prasības finanšu pakalpojumu sniedzējiem. Tas savukārt atkal uzliks papildus slogu bankām, sarežģīs klientu un darījumu apkalpošanas procesu, kas neizbēgami padarīs resursu ietilpīgākus procesu, tas ir, padārdzinās bankas pakalpojumu cenu. Secinājums ir tāds, ka uzliktais slogs bankām kļūst nospiedošs un nav pamata domāt, ka tas kļūs vieglāks.

Jautājums ir, kāpēc tas tā notiek. Patīk mums tas vai nē, bet finanšu sektors ir ģeopolitisko interešu uzmanības centrā. Atgādināšu it kā pašsaprotamu lietu, bet kas ir pamatā un izskaidro visu notiekošo procesu loģiku. Bankas pēc jau definīcijas ir starpniekinstitūcijas – starp diviem vai vairākiem darījumu veicējiem. Jau sen ASV (un arī citas valstis) ir sapratušas, ka efektīvākais veids, kā novērst un apkarot noziegumus – lai kādi un kāda mēroga tie būtu – ir cīnīties nevis ar pašiem šo noziedzīgu darījumu veicējiem, bet vērst uzmanību uz starpniekiem, tas ir bankām, kuras lielākajā daļā, bieži pat to neapzinoties, ir bijušas iesaistītas. Tieši šeit es uzdodu jautājumu Latvijas valdībai un attiecīgo institūciju vadītājiem: vai šāda pati pieeja jau sen nebija jāīsteno Latvijā, lai cīnītos pret izvairīšanos nodokļu samaksas un citiem noziedzīgiem nodarījumiem?

Ģeopolitikas noteicoša loma

Trešā lieta, kas ļoti iespējams ir visa augstāk minētā pamatā ir tāda, ka Latvijas finanšu (banku) sektors ir kļuvis par upuri ģeopolitiskām interesēm un Latvijas stratēģisko sadarbības partneru (Latvijas valdības terminoloģiju, ar to, iespējams, domājot ASV) politikai. Var pieņemt, ka stratēģiskie sadarbības partneri vadījās no tā, ka Skandināvijas, Baltijas un, it īpaši, Latvijas banku sektors ir tie “vārti”, caur kuriem NVS valstu kapitāls ienāk Eiropā un pasaulē. Respektīvi, NVS valstu kapitāls neatkarīgi no tā izcelsmes, likumības un mērķiem tiek uzskatīts par paaugstināta riska faktoru, kas var ne tikai ietekmēt, bet pat apdraudēt politiskos un ekonomiskos procesus un apdraudēt gan Eiropas demokrātisko institūtu pastāvēšanas un stratēģiskā sadarbības partnera intereses. Tādejādi stratēģiskais mērķis ir novērst šos riskus, tas ir, samazināt līdz minimumam NVS valstu naudas klātbūtni jeb aizvērt izejas vārtus uz pārējo pasauli.

Šeit ir ļoti būtiski atzīmēt, ka runa ir ne tikai par Latviju, bet par Skandināviju un Baltijas valstīm kopumā. Notikumi ar Swedbank Zviedrijā un Igaunijā, un Danske Bank Igaunijā tikai apstiprina šo tendenci, jo skaidrs ir viens: lai saglabātu savu pamata klientu bāzi un pamata biznesu (vietējo klientu apkalpošanu un kreditēšanu), bankas bija un ir spiestas likvidēt visas ārvalstu (tas ir, NVS) klientu apkalpošanas operācijas. Te ir vietā atcerēties veco atziņu, ka banku tāpat kā mušu var nosist ar avīzi. Ja ne nosist, tad vismaz likt “aizlidot prom” vai slēgt daļu sava biznesa.

Tirgus spēlētāju konsolidācija

- Bet atgriezīsimies pie Latvijas finanšu sektora statistikas: pēdējā pusotra gada laikā nerezidentu noguldījumu Latvijas bankās ir samazinājies teju par 10 (desmit) miljardiem eiro, atstājot salīdzinoši patiešām ļoti nelielu noguldījumu apjomu un klientu skaitu. Nav ne ārēju apstākļu, ne iekšpolitisku lēmumu, kas vedinātu domāt, ka šī situācija mainīsies. Tai pat laikā prasības šāda veidu klientu apkalpošanai ir pieaugušas un noteikti pieaugs. Ko tas nozīmē? Tas nozīmē skaidru vēstījumu klientiem: Latvijā jums nav piemērota. Bet no otras puses tas ir izaicinājums banku sektoram – vai t.s. ārvalstu klientus apkalpojošajām bankām šeit, Latvijā, vispār turpmāk būs ko darīt. Un ja jā, tad ko? Pats FKTK jau iepriekš uzdeva ārvalstu klientus apkalpojošām bankām ir izstrādāt un apstiprināt savas jaunās stratēģijas, kas visticamāk tādā vai citā veidā nozīmē piedāvāt augsta līmeņa personalizētu apkalpošanu vietējiem klientiem un arī ārvalstu klientu lokalizācijas risinājumus. Nevar izslēgt, ka šie procesi tuvākajā laikā rezultēsies ar vairāku ārvalstu klientus apkalpošo banku konsolidāciju vai pat tirgus atstāšanu.

Fintech uzņēmumu ēras sakums

- Finanšu un banku sektors nav viens un tas pats. Viens no iemesliem – strauju uzmanību un aktivitāti izrādījušie t.s. finanšu tehnoloģiju jeb fintech uzņēmumi, kā arī nebanku kreditētāji, kas pārsvarā sniedz privātpersonām mikrokredītus. Fakts ir tāds, ka pirmkārt nebanku kreditētāji nav pakļauti FKTK uzraudzībai, savukārt pret fintech šīs prasības, lai gan ir, ir zemākas nekā attiecībā uz bankām. Piemēram var minēt Lietuvu, kur darbojas vismaz 27 fintech uzņēmumi, tieši pateicoties ļoti liberālajam regulējumam. Tiesa, pilnīgi noteikti tas tuvākajā laikā mainīsies. Arī šajā gadījumā vietā ir sen zināmā atziņa: nauda plūst tur, kur tā ir pakļauta vismazākajiem spaidiem. Tas ir, nodokļiem, regulējošām prasībām utt. Neatkarīgi no tā, vai un cik tīra ir šī nauda. Līdz ar to arī t.s. fintech uzņēmumi būs pakāpeniski spiesti ieviest arvien stingrākas pārbaudes procedūras, kas var rezultēties pakalpojumu cenā no vienas puses un pakalpojumu (procesu, procedūru) sarežģītībā attiecībā pret klientiem – no otras puses. Tas savukārt neizslēdz iespējamu šo fintech uzņēmumu integrāciju ar tradicionālajām bankām. Nedrīkst aizmirst, ka visas vadošās, it īpaši, universālās bankas arī attīsta pašas savas fintech kompetences, jo apzinās šo konkurences izaicinājumu.

Secinājumi

- Runājot par pašu naudu. Visticamāk pati nauda pakāpeniski kļūs dārgāka. Nevis tāpēc, ka bankas vai finanšu pakalpojumu sniedzēji izvirsītu arvien augstākas prasības pret peļņas rādītājiem. Nē. Tikai tāpēc, ka objektīvi pieaug un turpinās pieaugt naudas (tas nozīmē klientu un viņu veikto darījumu) apkalpošanas izmaksas. Bet vēlme uzturēt iepriekšējos rentabilitātes (peļņas) rādītājus saglabāsies. Risinājums ir procesu automatizācija, plašāka IT tehnoloģiju, ieskaitot mākslīgā intelekta, risinājumu izmantošana. Jā, protams, personāla izmaksas jebkurā biznesā ir vienas no vislielākajām un ar visaugstākajiem nodokļiem apliekamā pozīcija. Darbinieku kompetenču aizvietošana ar IT risinājumiem, automatizējot procesus un ieviešot inovatīvus risinājumus, prasa augstas vienreizējas investīcijas. Tai pat laikā šādai pieejai ir izcils piemērs, kur IT tehnoloģiju popularizācija (padarīšana pieejamāku klientiem) deva un dod uzskatāmus rezultātus: vispirms Hansabankas un pēc tam Swedbank stāsts, kuram, gribam mēs to atzīt vai nē, sekoja citas bankas. Un droši vien ne tikai Latvijā.
- Latvijas banku sektora lielākā problēma līdz šim bija tā, ka nebija izveidots normāls dialogs starp valdību un banku nozari, jo pa vidu bija starpnieks, kas šo dialogu koordinēja un cenzēja sev vēlamā virzienā. Runa ir par Latvijas Banku, kuras vadība drīz mainīsies. Jā, tā ir iespēja restartēt jeb pārjaunot šīs attiecības, kas padarītu finanšu sektoru prognozējamāku un dzīvotspējīgāku. Tikai pats finanšu sektors nav un nebūs tāds, kāds tas bija. Vēl viens objektīvs apstāklis, kas ar laiku var ienest korekcijas Latvijas finanšu sektora attīstībā, ir ASV prezidenta vēlēšanas – precīzāk, vai ASV Valsts un Finanšu departamentu politika turpinās esošās administrācijas kursu vai piedzīvos izmaiņas. Un ja jā, tad kā tas atspoguļosies Latvijā.

Pateicos par uzmanību!

Ļubova Švecova